

М.М. Огієнко, канд. техн. наук, доцент

**Миколаївська філія Київського національний університету
культури і мистецтв**

О.В. Гуріна, канд. екон. наук, доцент

Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського

СУЧАСНИЙ СТАН ЛЮДСЬКОГО ПОТЕНЦІАЛУ УКРАЇНИ: РЕГІОНАЛЬНИЙ РОЗРІЗ

У статті досліджуються сучасний стан людського потенціалу України в регіональному розрізі. В результаті дослідження встановлено напрямки розвитку людського потенціалу регіонів України, який забезпечується інвестиціями у людський капітал. Визначений сучасний стан людського потенціалу, який залежить від ситуації на ринку праці. Зроблено дослідження неформального сектору працевлаштування, який є більш привабливим для осіб з низьким рівнем освіти. Встановлено, що неформальний сектор працевлаштування здебільшого заповнений працівниками найпростіших професій, тих хто займається фізичною або некваліфікованою працею.

Ключові слова: *потенціал, людський капітал, неформальний сектор, рівень безробіття.*

Постановка проблеми. В рамках сучасних наукових досліджень все більше уваги приділяють поняттю «потенціал», оскільки він виступає основою побудови стратегій розвитку в умовах швидких змін. Поняття «потенціал» охоплює адитивні можливості змін в різних сферах суспільного життя на підставі попередньо сформованих чинників та у випадку реалізації певних передумов. Потенціал економічного зростання або покращення умов не означає наявне зростання, а тільки відображає певні можливості зростання та покращення. Динаміка руху кількісних показників потенціалу дає можливість створити спектр, так зване «віяло прогнозів», кожен з яких пов'язується з припущеннями про певний вплив внутрішніх і зовнішніх факторів на процес, що досліджується.

Перманентні дослідження людського розвитку з використанням сучасної методології доводять важливе значення соціальної політики у сфері формування людського капіталу. Враховуючи нерівномірність розміщення економічно активного населення країни, вивчення регіональних особливостей формування людського капіталу відбувається

на засадах теорії просторового розвитку. Особливої уваги заслуговує Закон Рейлі, згідно якого більші населені пункти притягують більший потік людей (покупців) які здатні подолати більші відстані, а сила тяжіння пропорційна чисельності населення даного населеного пункту або товарообороту місцевої торгівлі.

Аналіз останніх досліджень. Оцінка сучасного стану та потенціалу розвитку людського капіталу дає можливість складати прогнози, стратегії регіонального та національного розвитку, визначати додаткові фактори впливу щодо покращення добробуту, активізації благополуччя та підвищення рівня життя населення.

Питання людського потенціалу висвітлюються у наукових доробках багатьох вчених. Безпосередньо аналізом розвитку людського потенціалу займалися такі зарубіжні вчені, як: С. Фаруда-Парр, Дж. Барней, В.Р. Буковіч, Р.Л. Уільямс, Е. Пашер, Т. Ронен та інші. Серед українських вчених дослідників людського потенціалу заслуговують на увагу праці О.Б. Бутнік-Сіверського, В.М. Геєця, Г.М. Гузенка, В.І. Гунько, Ю.В. Гава, Е.М. Лібанової, А.Є. Никифоров, В.А. Семикіна та ін. Значний внесок у розвиток галузі демографії та соціальної економіки України та її регіонів здійснюють співробітники Інституту демографії та соціальних досліджень імені М.В. Птухи НАН України.

«Наукове осмислення тенденцій регіонального людського розвитку, диспропорцій рівня та якості життя населення, дієвості системи державних соціальних стандартів і гарантій стало основою формулювання сучасних теоретичних та методологічних засад формування соціальної політики на національному, регіональному й субрегіональному рівнях, нових підходів щодо її функціонального наповнення, удосконалення інструментарію та методів оцінювання

Формулювання завдання дослідження. Метою цієї статті є дослідження сучасного стану людського потенціалу України в регіональному розрізі.

Виклад основного матеріалу. Підтримуючи ідею просторового розвитку, американський соціолог М. Кастельс вводить поняття «інформаційного» або «мережевого» суспільства і доводить визначальну роль інформації у формуванні регіональних особливостей мережевої логіки. Взаємозв'язки, відхилення та диверсифікація регіональних особливостей формують глобальну економічну систему

Динаміка змін відповідних статистичних показників дає змогу характеризувати закономірності та тенденції розвитку людського капіталу регіонів, на підставі яких необхідно розробляти шляхи стимулювання слаборозвинених регіонів. З цією метою нами були сформовані динамічні

ряди за період 2010-2017 рр.

Демографічна складова виступає основним імперативом оцінки рівня розвитку людського капіталу та основним чинником соціально-економічного розвитку регіонів та країни в цілому. Вже тривалий проміжок часу в Україні спостерігається депопуляція населення (табл. 1).

1. Чисельність постійного населення (за оцінкою) у регіонах України за 2010-2017 рр.*

(на 1 січня; осіб)

	2010	2013	2014	2015	2016	2017	Приріст 2017-2010
Україна	45782592	45372692	45245894	42759661	42590879	42414905	-3367687
Автономна Республіка Крим	1956550	1956422	1958504	...	...	...	
області							
Вінницька	1643523	1619953	1611177	1603488	1595078	1583272	-60251
Волинська	1033937	1037230	1038575	1040190	1039940	1038226	4289
Дніпропетровська	3352172	3304486	3289122	3273328	3251575	3227102	-125070
Донецька	4453855	4362557	4330997	4284365	4252260	4231172	-222683
Житомирська	1286618	1269672	1263281	1256735	1248318	1241251	-45367
Закарпатська	1241995	1251560	1254017	1256737	1256325	1255944	13949
Запорізька	1810875	1784454	1775044	1765137	1752853	1738699	-72176
Івано- Франківська	1377990	1379062	1379370	1379827	1379626	1377189	-801
Київська	1715985	1716273	1719699	1723455	1726456	1728692	12707
Кіровоградська	1011367	988756	981150	974164	966735	959341	-52026
Луганська	2307020	2251954	2234876	2215554	2200792	2190693	-116327
Львівська	2531247	2522332	2520066	2519429	2515804	2515657	-15590
Миколаївська	1188801	1172766	1167657	1163627	1157492	1149411	-39390
Одеська	2379962	2384100	2385433	2385382	2379229	2375456	-4506
Полтавська	1491729	1459983	1450367	1441137	1431110	1418990	-72739
Рівненська	1150564	1155808	1157791	1160091	1160751	1161703	11139
Сумська	1170125	1141057	1130765	1121256	1111064	1102337	-67788
Тернопільська	1085614	1074076	1070076	1066685	1062458	1055941	-29673
Харківська	2753453	2728783	2721606	2715666	2702980	2685552	-67901
Херсонська	1091999	1076800	1071135	1066444	1060924	1054217	-37782
Хмельницька	1330794	1310801	1303829	1298079	1291250	1282104	-48690
Черкаська	1291589	1265259	1256328	1248187	1239336	1227578	-64011
Чернівецька	901306	904098	905443	906900	906828	905055	3749
Чернігівська	1101205	1069260	1058284	1047131	1036433	1024870	-76335
міста							
Київ	2743824	2803716	2827395	2846667	2865262	2884453	140629
Севастополь	378493	381474	383907	...	...	...	

Загалом чисельність населення зменшилася до 42,415 млн осіб у 2017 р. порівняно із 45,783 млн осіб у 2010 р. Зменшення чисельності населення становило на 3,368 млн осіб (або 7,36 %) за період 2010-2017 рр. Тенденція до зменшення чисельності населення зберігається і для більшості областей України, зростання відбулося тільки у Волинській (+4289 осіб), Закарпатській (+13949 осіб), Київській (+12707 осіб), Рівненській (+11139 осіб), Чернівецькій (+3749 осіб) областях та в місті Київ (140629 осіб). У найбільших за чисельністю населення областях Донецькій та Дніпропетровській, зменшення чисельності мешканців становило відповідно: 222683 осіб та 125070 осіб.

За даними Державної служби статистики на початок 2017 р. в Україні чисельність наявного населення становила 42584,5 тис. осіб, яке розподілялося за місцем проживання наступним чином: частка сільського складала 30,8 % (або 13102,2 тис. осіб), частка міського – 69,2 % (або 29482,3 тис. осіб). Зменшення чисельності населення протягом 2016 року відбулося за рахунок природнього та механічного рухів. Міське населення зменшилося на 102,7 тис. осіб, а сільське – на 73,3 тис. осіб

В Україні спостерігається гендерна диспропорція: на початок 2017 р. частка чоловіків становила 46 %, а частка жінок – 54 %. Структура населення характеризується значними перевагами частки осіб старшого віку. На початок 2017 р. 16,2 % населення становили діти віком до 15 років і 22,5 % складало населення віком понад 60 років. Спостерігаються значні переваги навантаження на населення працездатного віку пенсіонерами над дітьми до 15 років. Середній статистичний вік мешканця України становив 41,1 року. У 2016 р. в Україні зафіксовано природне скорочення населення: 186,6 тис. осіб, або 4,44 особи на 1000 наявного населення. Рівень природного скорочення населення у сільській місцевості (6,8 ‰) удвічі перевищує рівень природного скорочення населення у міських поселеннях (3,2‰).

Області Причорноморського регіону відображають загальну тенденцію до зменшення чисельності населення (табл. 2). У зв'язку з відсутністю статистичних даних починаючи з 2015 року, надалі, аналізуючи Причорноморський регіон, будемо обмежуватися даними трьох областей: Миколаївської, Одеської, Херсонської.

В цілому, по Причорноморському регіону за період 2010-2017 рр. чисельність населення зменшилася на 81678 осіб. Найбільше зменшення чисельності населення відбулося у Миколаївській області (-39390 осіб), за нею йде Херсонська область (37782 осіб) і незначними зменшеннями мешканців відзначилася Одеська область (- 4506 осіб), яка є найбільш багаточисельною серед областей Причорноморського регіону . Таким

чином, Одеська область серед областей Причорноморського регіону найбільш стійка в збереженні чисельності постійного населення.

2. Чисельність постійного населення (за оцінкою) у Причорноморському регіоні за 2010-2017 рр.*

(на 1 січня; осіб)

	2010	2013	2014	2015	2016	2017	Приріст 2017- 2010
Україна	45782592	45372692	45245894	42759661	42590879	42414905	-3367687
Миколаївська	1188801	1172766	1167657	1163627	1157492	1149411	-39390
Одеська	2379962	2384100	2385433	2385382	2379229	2375456	-4506
Херсонська	1091999	1076800	1071135	1066444	1060924	1054217	-37782
Причорноморський регіон	4660762	4633666	4624225	4615453	4597645	4579084	-81678
Чоловіки							
Миколаївська	548381	541537	539482	538169	535611	532054	-16327
Одеська	1113819	1118050	1119721	1120602	1118090	1116689	2870
Херсонська	505247	498708	496296	494136	491739	488790	-16457
Жінки							
Миколаївська	640420	631229	628175	625458	621881	617357	-23063
Одеська	1266143	1266050	1265712	1264780	1261139	1258767	-7376
Херсонська	586752	578092	574839	572308	569185	565427	-21325
Постійне населення у віці 0–15 років							
Миколаївська	184191	183541	184714	187004	188076	188600	4409
Одеська	377271	390862	397681	405616	412472	418972	41701
Херсонська	174409	173699	174575	176285	177798	178693	4284
Постійне населення у віці 16–59 років							
Миколаївська	766970	743032	734457	725273	716307	704390	-62580
Одеська	1539254	1509500	1499048	1484935	1468313	1452508	-86746
Херсонська	702189	680798	672033	662436	653761	643553	-58636
Постійне населення у віці 60 років і старше							
Миколаївська	237640	246193	248486	251350	253109	256421	18781
Одеська	463437	483738	488704	494831	498444	503976	40539
Херсонська	215401	222303	224527	227723	229365	231971	16570

Крім того в Одеській області за період 2010-2017 рр. відбувся приріст чоловічої статі (+2870 осіб). А в Миколаївській та Херсонській областях зменшення чоловічої статі становило понад 16 тисяч осіб в

кожній. Щодо зменшення чисельності жіночої статі, то Миколаївська та Херсонська області також характеризуються майже однаковими показниками, в цих областях зменшення чисельності жінок становить відповідно 23063 осіб та 21325 осіб. Таким чином, чисельність жінок сильніше зменшується ніж чисельність чоловіків.

Доводячи загальну тенденцію до зменшення чисельності населення України, зменшується кількість новонароджених.

За період 2010-2016 рр. чисельність новонароджених по Україні зменшилася понад як на 100 тисяч дітей (-100652). Зменшення чисельності новонароджених відбувається по всім без винятку областям, а незначне зростання спостерігається виключно по місту Київ (+4487 новонароджених). Найбільш несприятливими для народження дітей є Луганська та Донецька області які входять в зону АТО. А для налагодження процесу відтворення населення України надзвичайно важливим є народження здорових дітей. Крім того, важливою складовою розвитку людського потенціалу є покращення фізичного та психологічного здоров'я нації, адже здоров'я – це постійна життєва цінність усіх народів, незважаючи на рівень їх розвитку.

В цілому, за 2010-2017 рр. в Україні чисельність померлих зменшилася на понад 100 тисяч осіб (-100652 осіб). Зменшення чисельності померлих відбувається по всіх областях України, тільки в місті Київ спостерігається незначний приріст кількості померлих (+4487 осіб).

Серед причин смерті населення перше місце посідали хвороби системи кровообігу (67,2 % загальної кількості померлих), друге – новоутворення (13,5 %), третє – зовнішні причини смерті (5,4 %).

Населення виступає рушійною силою суспільного розвитку, від процесів відтворення населення залежить економічний та людський розвиток держави. Окремі демографічні показники (народжуваності, смертності тощо) слугують індикаторами ефективності як соціально-економічного, так і людського розвитку.

Однією із основних цінностей суспільства є здоров'я населення. Стан здоров'я впливає на всі сфери життя людини. Високий потенціал фізичної, психічної та розумової дієздатності є найважливішою умовою повно- цінного життя людини. Якісні характеристики здоров'я значною мірою визначають спосіб та стиль людського життя: рівень соціальної, економічної і трудової активності, залучення людей до досягнень науки, культури, мистецтва, спосіб проведення вільного часу тощо. Водночас, стиль життя людини, рівень її активності в роботі, побуті, дозвіллі в зворотному порядку впливають на її здоров'я.

Стан здоров'я населення України неможливо охарактеризувати одним статистичним показником. «Показники смертності (тривалості

життя, ймовірність дожиття) також є інтегрованою характеристикою умов, у яких проходить життя та розвиток людини. Вони акумулюють у собі вплив стану медичного та соціального благополуччя у країні, умов праці, екологічної ситуації тощо». Для всебічної характеристики людського розвитку необхідно використовувати сукупність показників, серед яких кількість померлих дітей у віці до 1 року та коефіцієнт дитячої смертності (табл. 3.).

3. Смертність дітей у віці до 1 року за статтю у 1991–2016 рр.*

	Кількість померлих дітей у віці до 1 року					
	осіб			на 1 000 живонароджених		
	обидві статі	хлопчики	дівчатка	обидві статі	хлопчики	дівчатка
2001	4 283	2 488	1 795	11,3	12,8	9,8
2002	4 023	2 449	1 574	10,3	12,1	8,3
2003	3 882	2 296	1 586	9,6	11,0	8,1
2004	4 024	2 347	1 677	9,5	10,8	8,2
2005	4 259	2 467	1 792	10,0	11,2	8,7
2006	4 433	2 628	1 805	9,8	11,3	8,2
2007	5 188	3 039	2 149	11,0	12,6	9,4
2008	5 049	2 892	2 157	10,0	11,1	8,8
2009	4 801	2 724	2 077	9,4	10,3	8,4
2010	4 564	2 647	1 917	9,1	10,3	7,9
2011	4 511	2 603	1 908	9,0	10,0	7,9
2012	4 371	2 496	1 875	8,4	9,3	7,5
2013	4 030	2 309	1 721	8,0	8,8	7,0
2014	3 656	2 124	1 532	7,8	8,8	6,8
2015	3 318	1 896	1 422	7,9	8,7	7,0
2016	2 955	1 703	1 252	7,4	8,3	6,5

Коефіцієнт дитячої смертності до 1 року, який вимірюється як кількість померлих дітей у віці до 1 року на 1000 живонароджених дітей, набував найбільших значень у 2001 та 2007 роках і становив, відповідно 11,3 та 11,0. З 2008 року коефіцієнт дитячої смертності почав поступово зменшуватися і станом на кінець 2016 року досягнув мінімального

значення і становив 7,4.

За досліджуваний період спостерігається перевищення рівня дитячої смертності до 1 року серед хлопчиків над рівнем дитячої смертності серед дівчат, що в свою чергу впливає на співвідношення чисельності населення чоловічої та жіночої статі.

Перелік причин смерті дітей у віці до 1 року незначний, найбільшу питому вагу займають окремі перинатальні стани, що виникають у перинатальному періоді та природжені вади розвитку, деформації та хромосомні аномалії (рис. 1).

Аналогічно аналізу смертності дітей у віці до 1 року проводиться аналіз смертності дітей у віці до 5 років. «Показники смертності (тривалості життя, ймовірність дожиття) також є інтегрованою характеристикою умов, у яких проходить життя та розвиток людини. Вони акумулюють у собі вплив стану медичного та соціального благополуччя у країні, умов праці, екологічної ситуації тощо». Оновлений варіант Національної методики оцінки людського розвитку в розділі «Відтворення населення» враховує саме показник смертності дітей у віці до 5 років, який «Характеризує рівень дитячої смертності та вимірюється ймовірністю померти до досягнення 5 років, є загальновизнаним і доволі чутливим показником впливів медико-демографічного й соціального благополуччя в країні».

Рис. 1. Структура причин смерті дітей у віці до 1 року у 2016 р.

За досліджуваний період спостерігається перевищення рівня дитячої смертності до 5 року (аналогічно смертності до 1 року) серед хлопчиків

над рівнем дитячої смертності серед дівчат, що в свою чергу впливає на співвідношення чисельності населення чоловічої та жіночої статі.

За 2016 р. кількість померлих жінок становила 297735 осіб і перевищувала кількість померлих чоловіків на 11839 осіб. Проте в розрізі дитячої смертності, як у віці до 1 року, так і до 4 (включно) років, кількість померлих дітей чоловічої статі перевищувала кількість померлих жіночої статі. Таке співвідношення зберігається як в міських, так і в сільських поселеннях. У міських поселеннях більше ніж у сільських померло дітей віком до 1 року та дітей від 1 до 4 роки.

Смертність населення України за Європейським стандартом передбачає визначення стандартизованого коефіцієнта смертності (табл. 4.), як перерахунок фактичних загальних коефіцієнтів смертності в умовні показники, розраховані за фіксованою структурою населення (європейським стандартом).

За європейським стандартом за умови фіксованої структури населення найбільше значення коефіцієнта смертності у 2016 році відповідає Київській області, на другому місці стоїть Херсонська область, де кількість померлих на 100 тис. осіб становить 1 192,1. Враховуючи відсутність статистичних даних за 2016 р. по Донецькій та Луганській областях, середній рівень європейського коефіцієнта смертності по областях України становить 1092, тобто кількість померлих на 100 тис. осіб становить 1092 особи. Таким чином, у інших двох областях Причорноморського регіону, а саме у Миколаївській та Одеській, європейський коефіцієнт смертності перевищує середнє по Україні значення. Тобто в Причорноморському регіоні високий рівень смертності та загрозливий стан здоров'я населення, що відображається на величині природного приросту.

Середня очікувана тривалість життя при народженні також відображає стан здоров'я населення і визначається, як «середнє число років, яке проживуть новонароджені за умови, що вікові рівні смертності залишаться такими, якими вони були на рік розрахунку.

Величина очікуваної тривалості життя наблизилася до максимального показника тривалості життя в Радянському Союзі. В радянські часи, найвищий показник реальної тривалості життя був зафіксований в 1987 р. і становив у чоловіків 64,9 років, а в жінок 74,6 років.

Демографічна ситуація в Україні відповідає європейським тенденціям щодо народжуваності, зазначають демографи. При цьому тривалість життя українця майже на десять років менше, ніж іспанця або канадця. Україна з 71,8 року обігнала сусідню Росію, щоправда, при цьому поляки в середньому живуть майже на шість років більше.

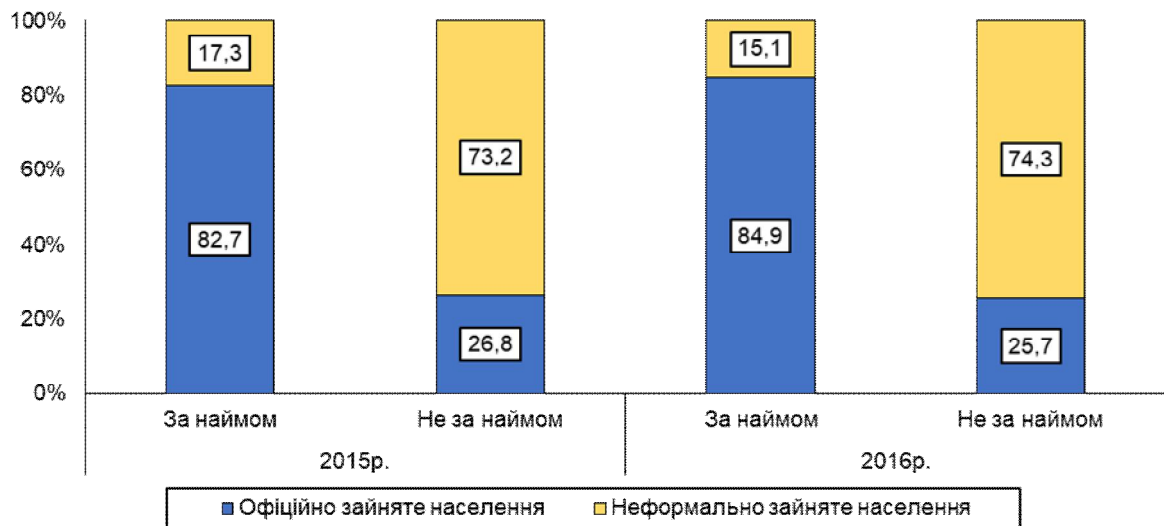
4. Смертність населення за європейським стандартом за статтю по регіонах України у 2016 р.*

(кількість померлих на 100 тис. осіб)

	Обидві статі	Чоловіки	Жінки
Україна	975,2	1 359,7	710,6
Автономна Республіка Крим	...	...	...
<i>області</i>			
Вінницька	1 020,5	1 449,3	736,8
Волинська	1 065,7	1 548,5	740,6
Дніпропетровська	1 169,4	1 642,0	857,8
Донецька	...	...	...
Житомирська	1 145,6	1 643,4	807,1
Закарпатська	1 185,4	1 571,3	913,4
Запорізька	1 105,6	1 588,9	789,3
Івано-Франківська	957,2	1 356,8	688,4
Київська	1 223,2	1 738,2	884,7
Кіровоградська	1 144,4	1 565,1	847,7
Луганська	...	...	...
Львівська	963,0	1 357,7	690,5
Миколаївська	1 128,2	1 560,7	830,3
Одеська	1 098,3	1 445,0	844,5
Полтавська	1 138,4	1 595,0	837,0
Рівненська	1 087,6	1 572,9	756,6
Сумська	1 098,8	1 551,2	795,6
Тернопільська	980,8	1 398,4	702,8
Харківська	1 110,6	1 534,1	826,3
Херсонська	1 192,1	1 671,6	872,2
Хмельницька	1 041,0	1 502,9	733,7
Черкаська	1 054,0	1 476,8	771,8
Чернівецька	996,4	1 342,4	748,5
Чернігівська	1 116,9	1 640,6	767,5
м.Київ	897,7	1 190,2	686,0
Севастополь (міськрада)	...	...	...

Стан здоров'я нації характеризує також кількість інвалідів. Інваліди – особи зі стійким розладом функцій організму, зумовленим захворюванням, травмою або вродженими вадами розумового чи фізичного розвитку, що призводить до обмеження нормальної життєдіяльності, викликає в особи потребу в соціальній допомозі і посиленому соціальному захисті, а також виконання з боку держави відповідних заходів для забезпечення її законодавчо визначених прав.

Сучасний стан людського потенціалу залежить від ситуації на ринку праці. За даними вибіркового обстеження населення (домогосподарств) з питань економічної активності середньомісячна, кількість економічно активного населення віком 15–70 років у 2016 р., порівняно з 2015 р., зменшилась на 0,8 % і становила 18,0 млн. осіб, з них 17,3 млн. осіб (96,4 %) були у працездатному віці. Із зазначеної кількості громадян віком 15–70 років 16,3 млн осіб, або 90,7 %, були зайняті економічною діяльністю, а решта 1,7 млн осіб, відповідно до методології Міжнародної організації праці (МОП), класифікувалися як безробітні. Рівень економічної активності населення віком 15–70 років зменшився з 62,4 % у 2015р. до 62,2 % у 2016 р. Найвищий рівень економічної активності був характерний для осіб віком 35–49 років, а найнижчий – для молоді віком 15–24 років та осіб віком 60–70 років. У 2016 р., порівняно з 2015р., скорочення цього показника відбулося серед населення більшості вікових груп, за винятком осіб у віці 35–39 років (змін не відбулося) та осіб віком 50–59 років (зростання на 1.4 в.п.).

Рис. 2. Формальна та неформальна зайнятість за статусом у зайнятості у 2015-2016 рр.

У 2016 р. в абсолютному вираженні величина неформальної зайнятості становила 3961,2 тис. осіб і зменшилась на 342,1 тис. осіб порівняно з 2015 р. Серед жінок частка працюючих у секторі самостійної зайнятості більша, ніж серед чоловіків – 77,5 % проти 72,1 %, а в сільській місцевості значно більша, ніж у міських поселеннях – відповідно 92,2 % та 44,8 %.

За даними Державної служби статистики: Неформальні трудові відносини переважали у секторі самостійної зайнятості, де частка

населення, яке працювало на неформальних робочих місцях, становила 74,3 %, а серед працюючих за наймом таких осіб було 15,1 %. При цьому впродовж 2016 р. в структурі зайнятого населення відбулися зміни у статусі в зайнятості серед формально та неформально зайнятого населення. Так, у 2016 р., порівняно з 2015 р., спостерігалось зростання частки працюючих за наймом серед офіційно зайнятого населення (84,9 % проти 82,7 %) та відповідно скорочення працюючих не за наймом (25,7 % проти 26,8 %). Водночас зворотні процеси відбулися серед неформально зайнятого населення.

В структурі формальної зайнятості переважають особи з низьким рівнем освіти (освітнім ступенем), а в структурі неформальної зайнятості переважають особи з вищою освітою.

Таким чином, неформальний сектор працевлаштування є більш привабливим для осіб з низьким рівнем освіти. Крім того, неформальний сектор працевлаштування здебільшого заповнений працівниками найпростіших професій, тих хто займається фізичною або некваліфікованою працею.

Серед неформального сектору працевлаштування 40,8 % працівники сільського, лісового та рибного господарства, що відповідає найбільшому відсотковому значенню. На другому місці працівники оптової та роздрібною торгівлі, їх відсоток становить 20,9 % і на третьому місці працівники сфери будівництва, їх є 15,5 %.

Упродовж 2016 року із 1270,4 тис. осіб які мали статус безробітного 32,2 % (або 409,0 тис. осіб) були працевлаштовані. Порівняно із попереднім роком показник працевлаштованих становив 92 %. Найбільший відсоток працевлаштованих серед осіб які мали статус безробітного у 2016 р. був у Харківській області і становив 45,7 %, а найменший (25,6 %) характерний для Київської області.

Серед областей Причорноморського регіону найбільший відсоток працевлаштованих серед осіб які мали статус безробітного у 2016 р. був в Одеській області, він перевищував цей показник по Україні і становив 36,6 %. Порівняно із попереднім роком показник працевлаштованих в Одеській області 90,3 %. У та Херсонській областях відсоток працевлаштованих серед осіб які мали статус безробітного у 2016 нижче середнього по Україні значення, у Миколаївській області він становив 25,2 %, а в Херсонській області – 29,6 %. Порівняно із попереднім роком показник працевлаштованих у Миколаївській області склав 87,3 %, а в Херсонській області – 81,5 %.

Висновки із цього дослідження. Розвиток людського потенціалу регіонів України повинен забезпечуватися інвестиціями у людський капітал. В цілях посилення людського капіталу, напрямками використання

інвестиційних коштів можуть бути: розвиток підприємництва; підготовка, перепідготовка та підвищення кваліфікації фахівців необхідних для регіону професій; розвиток вищої освіти та науки; підвищення культурно-освітнього рівня населення тощо.

Бібліографічний список: 1. Воронцов А.В. Демография: учебник и практикум для прикладного бакалавриата / А.В. Воронцов, М.Б. Готов. – М.: Издательство Юрайт, 2018. – 287 с. 2. Гинда О.М. Аналіз статистичних показників розвитку людського потенціалу регіонів України / О.М. Гинда // Науковий вісник НЛТУ України. – 2015. – Вип. 25.2. – С. 236-242. 3. Демографічний щорічник "Населення України за 2016 рік" [за ред. М.Б. Тімоніної]. – Київ: Держ. служба. статистики України, 2017.– 135 с. 4. Кастельэ М. Информационная эпоха: Экономика, общество и культура. Пер. с англ. под науч. ред. О.И. Шкаратана; Гос. ун-т. Высш. шк. экономики. – М., 2000. – 606 с. 5. Левашов В.К. Интеллектуальный потенциал общества: социологическое измерение и прогнозирование / Виктор Левашов // Мониторинг общественного мнения. – 2008. – № 3 (87). – Июль-сентябрь. – С. 17–30, с. 49. 6. Людський розвиток в Україні. Модернізація соціальної політики: регіональний аспект (колективна монографія) / за ред. Е.М. Лібанової; Ін-т демографії та соціальних досліджень ім. М.В. Птухи НАН України. – К., 2015. – 356 с., с. 5. 7. Статистичний бюлетень «Регіональний людський розвиток, 2017» [за ред. О.О. Кармазіна]. – Київ: Держ. служба. статистики України, 2017.– 58 с. 8. Іртищева І.О. Ранговий аналіз як багатокритеріальна оцінка трудових ресурсів регіону / І.О. Іртищева, І.І. Дубинська // Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. – 2016. – Випуск 4 (120). – С. 35-39. 9. Іртищева І.О. Орієнтири підвищення ефективності управління трудовими ресурсами: регіональний аспект / І.О. Іртищева, І.І. Дубинська // Управління розвитком. – № 2. – 2016 – С. 42-48.

М.М. Огиенко, О.В. Гурина. Современное состояние человеческого потенциала Украины: региональный разрез. В статье исследуются современное состояние человеческого потенциала Украины в региональном разрезе. В результате исследования установлено направления развития человеческого потенциала регионов Украины, обеспечивается инвестициями в человеческий капитал. Определенный современное состояние человеческого потенциала, который зависит от ситуации на рынке труда. Сделано исследования неформального сектора трудоустройства, который является более привлекательным для лиц с низким уровнем образования. Установлено, что неформальный сектор трудоустройства основном заполнен работниками простейших профессий, тех кто занимается физическим или неквалифицированным трудом.

Ключевые слова: потенциал, человеческий капитал, неформальный сектор, уровень безработицы.

M. Ogienko, O. Gurina. The current state of the human potential of Ukraine: a regional section. The demographic component serves as the main imperative for assessing the level of development of human capital and the main factor in the socio-economic development of regions and the country as a whole. For a long period of time in Ukraine there is a depopulation of the population.

One of the main values of society is the health of the population. The state of health affects all spheres of human life. The high potential of physical, mental and mental capacity is the most important condition for full human life. Qualitative characteristics of health largely determine the way and style of human life: the level of social, economic and labor activity, attracting people to the achievements of science, culture, art, the way of spending free time, etc. At the same time, human lifestyle, the level of its activity in work, everyday life, leisure in the reverse order affect its health.

The state of health of the population of Ukraine can not be characterized by one statistical indicator. "The mortality rate (life expectancy, probability of survival) is also an integrated characteristic of conditions in which human life and development take place. They accumulate the influence of the state of medical and social well-being in the country, the working conditions, the environmental situation, etc." For a comprehensive description of human development, it is necessary to use a set of indicators, including the number of deceased children under the age of 1 year and the infant mortality rate

Key words: potential, human capital, informal sector, unemployment rate.

The structure of formal employment is dominated by persons with a low level of education (educational level), and the structure of informal employment is dominated by persons with higher education.

Thus, the informal employment sector is more attractive to people with a low level of education. In addition, the informal sector of employment is mostly filled by the workers of the simplest professions, those engaged in physical or unskilled labor.

The development of human potential of the regions of Ukraine should be ensured by investments in human capital. In order to strengthen human capital, the directions of use of investment funds can be: the development of entrepreneurship; training, retraining and advanced training of specialists necessary for professions in the region; development of higher education and science; raising the cultural and educational level of the population, etc.

Keywords: potential, human capital, informal sector, unemployment rate.

Стаття надійшла до редакції 09.08.2017 р.